Introductio ad SAPIENTIAM:

Enchiridion repurgandis seculi hujus vitiis accommodatissimum.

Prov. 16. 16.

Posside sapientiam, quia auro melior est: & acquire prudentiam, quia pretiosior est argento.

CANTABRIGIÆ:
Ex Officina *Rogeri Danielis*, Almæ Academiæ Typographi. 1643.

2

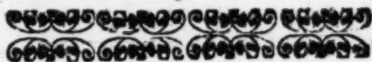

es
pr
re
da

mi
tur
exi
jud
pre

gi o
bus

4
pul

Ad Sapientiam *Introductio.*

Era Sapientia est, de rebus incorruptè judicare, ut talem unamquamque existimemus, qualis ipsa est: Nè vilia sectemur, tanquam pretiosa: aut pretiosa tanquam vilia rejiciamus: nè vituperemus laudanda, néve laudemus vituperanda.

2 Hinc enim error omnis in hominum mentibus, ac vitium oritur, nihilque est in humana vita exitiabilius, quàm depravatio illa judiciorum, cùm rebus non suum pretium redditur.

3 Quocirca perniciosæ sunt vulgi opiniones quæ stultissimè de rebus judicant.

4 Magnus erroris magister, populus.

 5 Nec

5 Nec aliud magìs laborandum eſt, quàm ut ſapientiæ ſtudioſum à populari ſenſu abducamus, & vindicemus.

6 Primùm omnium ſuſpecta illi ſint, quæcunque multitudo magno conſenſu approbat: niſi ad illorum normam revocarit, qui ſingula virtute metiuntur.

7 Aſſueſcat unuſquiſque jam tum à puero, veras habere de rebus opiniones, quæ ſimul cum ætate adoleſcent.

8 Et ea cupiat, quæ recta ſint: fugiat, quæ prava: ut aſſuefactio hæc bene agere, vertat ei probè in naturam: ut non poſſit, niſi coactus & reluctans, ad malè agendum pertrahi.

9 Eligenda eſt optima vitæ ratio, hanc conſuetudo jucundiſſimam reddet.

10 Tota reliqua vita ex hac puerili educatione pendet.

11 Ergò in curriculo ſapientiæ, primus gradus eſt, ille veteribus celebratiſſimus; *Seipſum noſſe.*

Divisio rerum.

12 HOmo ex corpore conſtat & animo. Corpus habemus ex terra, & his elementis, quæ cernimus ac tangimus, corporibus beſtiarum ſimile.

13 Animum divinitus datum, angelis & Deo ſimilem, unde cenſetur homo: & qui ſolus meritò eſſet homo appellandus, ut maximis viris placuit.

14 In corpore ſunt forma, ſanitas, firmitas, integritas, robur, celeritas, delectatio: & his contraria, deformitas, morbus, mutilatio, imbecillitas, tarditas, dolor, & aliæ corporis ſeu commoda, ſeu incommoda.

15 In animo eruditio, & virtus: & contraria, ruditas, vitium.

16 Extra hominem ſunt divitiæ, potentia, nobilitas, honores, dignitas, gloria, gratia: & contraria his, paupertas, inopia, ignobilitas, vilitas, dedecus, obſcuritas, odium.

Rerum Naturæ ac Pretia.

17 REgina & princeps rerum omnium præstantissima est *Virtus*: cui reliqua omnia, si suo velint officio defungi, ancillari oportet.

18. Virtutem voco, pietatem in Deum & homines, cultum Dei & amorem in homines voluntatémq; benefaciendi.

19. Reliqua si quis ad virtutem hanc referat, non mala videbuntur.

20 Nec qui primum hæc nuncupavere bona, sic de illis sensêrunt, u[illegible] vulgus: quod veros illos ac naturales significatus corrupit, unde & rerum æstimatione mutatæ sunt.

21 Sic enim sunt intelligenda hæc quatenus censentur Bona. Divitiæ sunt non gemmæ, aut metalla, non magnifica ædificia, vel supellex instructa: sed non iis carere, quæ sunt ad tuendam vitam necessaria.

22 Gloria,

22 Gloria, bene audire de virtute.

23 Honor, veneratio ob virtutem.

24 Dignitas , recta hominum opinio de magna virtute.

25 Potentia & regnum, habere multos quibus probè ac rectè consulas.

26 Nobilitas, excellentia actuum esse cognitum : vel à nobis prognatum, similem parentum se habere.

27 Generosus est, ad virtutem à natura optimè compositus.

28 Sanitas, talis habitudo corporis, ut valeat mens.

29 Species, lineamenta corporis, quæ animum formosum ostendant.

30 Vires & robur, ut exercitiis virtutis sufficias, ne facilè fatigeris.

31 Voluptas , delectatio pura, solida & diuturna, qualis capitur ex iis solis , quæ ad animum pertinent.

32 Si quis hæc aliter, ut à populo videlicet intelliguntur, discutiat

ac expendat, reperiet inepta, vana, noxia esse.

33 Primùm externa omnia vel ad corpus referuntur, vel ad animum: ut divitiæ ad tuendam vitam, honor ad judicium virtutis.

34 Corpus ipsum nihil aliud est, quàm tegumentum vel mancipium animi, cui & natura, & ratio, & Deus ipse jubent subjectum esse, ut brutum sentienti, mortale immortali ac divino.

35 Porrò in ipso animo eruditio in hoc paratur, ut cognitum vitium facilius fugiamus, cognitam virtutem faciliùs persequamur, teneamúsque. alioqui supervacanea est.

36 Quid aliud est vita, quàm peregrinatio quædam tot undique casibus objecta & petita? cui nulla hora non imminet finis, qui potest levissimis de causis accidere.

37 Quare stultissimum est, cupiditate tam incertæ vitæ fœdum aliquid, aut pravum agere.

38 Et quemadmodum in via, sic in

in vita, quo quis expeditior, & pautioribus ſarcinis implicitus, hoc leviùs & jucundiús iter facit.

39 Tum naturâ humani corporis ita conſtitutum eſt, ut pauciſſimis egeat: ut ſiquis animadvertat, haud dubiè inſaniæ damnet eos, qui tam multa tam anxiè congerũt, cùm ſit tam paucis opus.

40 Divitiæ namque, & poſſeſſiones, & veſtimenta in uſum tantùm parantur: quem non adjuvant immenſæ opes, ſed opprimunt, ut navem ingentia onera.

41 Nec aurum, ſi non utare, à cœno differt: niſi quòd magìs angit ejus cuſtodia: & efficit, ut dum ubi uni ſtudes, ea negligas, quæ maximè ſunt homini curanda.

42 Eſt enim pecunia idolorum ſervitus, cùm ei⁹ reliqua poſthabentur, nempe pietas, & ſanctum.

43 Vt tranſeam, quot inſidiæ divitiis tenduntur, quot & quãm variis caſibus pereunt, in quàm multa vitia detrudunt.

44 Culta

44 Culta veſtimenta quid aliud ſunt, quàm ſuperbiæ inſtrumenta?

45 Vtile indumentum excogitavit neceſſitas, precioſum luxus, elegans vanitas: ſuborta eſt in veſtitu contentio. hæc multa docuit ſupervacanea, & damnoſa, dum homines etiam ex eo quod infirmitatem noſtram arguit, honorem captant.

46 Ita divitiarum pars maxima, ædificia, ſupellex numeroſa & opulenta, gemmæ, aurum, argentum, ornamentorum omne genus, ſpectantium oculis & comparantur, & exponuntur, non poſſidentium uſibus.

47 Jam nobilitas quid eſt aliud, quàm naſcendi ſors & opinio, à populi ſtultitia inducta? ut quæ ſæpenumero latrociniis quæritur.

48 Vera & ſolida nobilitas à virtute naſcitur. Stultúmque eſt, gloriari te parentem habuiſſe bonum, quum ſis ipſe malus, & turpitudine tua dedecori ſis pulchritudini generis.

49 Sed

49 Sed certè omnes ex eiſdem conſtamus elementis, & idem omnium pater Deus.

50 Ignobilitatem contemnere, hoc eſt Deum naſcendi autorem tacitè reprehendere.

51 Potentia quid eſt aliud, quàm ſpecioſa moleſtia? in qua ſi quis ſciret, quæ ſolicitudines, quæ anxietates inſint, quantum malorum mare, nemo eſt tam ambitioſus, qui non eam fugeret, ut gravem miſeriam.

52 Quantum eſt odium, ſi regas malos? quantò majus, ſi malus ipſe?

53 Honor ſi ex virtute non oritur, pravus eſt: ſin ex virtute, hoc præſtat virtus, ut is negligatur, aliter vera non erit virtus, ſi quid honoris facit gratia: ſequi enim debet honor, non expeti.

54 Dignitates, quis poteſt ſic appellare, cùm indigniſſimis quoque hominibus contingant? nempe fraude, ambitione, præmiis, peſſimis artibus quæſitæ.

55 Et

55 Et gloria, eſt nè aliud, quàm (ut ille dixit) Aurium vana inflatio?

56 Ex qua ut honore & dignitate, nihil omnino ad eum pertingit, de quo ſunt: & incertæ, vagæ, iniquæ, momentaneæ ſunt, ſimiles parentis ſuæ multitudinis: quæ eodem die eundum hominem & commendat atque evehit ſummè, & vituperat ac deprimit extremé.

57 Quid dicam naſci ex his rebus partim deridendis, partim ſtultis, partim ſceleratis, ſicut ludo pilæ, profuſione patrimonii in commeſſationes, ſcurras, mimos, bello potiſſimùm, hoc eſt, impunito latrocinio, quo magìs vulgi dementiam agnoſcas?

58 Secedat in ſe unuſquiſque, ac ſolus cogitet: inveniet quàm parum ad ſe attingat ex fama, rumoribus, veneratione, honore populi, de quibus gloriatur.

59 Quid in ſomno, quid in ſolitudine inter ſummum regem intereſt, & infimum ſervum?

60 Denique

60 Denique ſic unuſquiſque ſentiat, nobilitatem, honores, potentiam, dignitatem ex priſca hominum perſuaſione, quam Chriſtus animis ſuorum ademit, nata & relicta eſſe: & in Chriſtianos homines invecta, tanquam lolium, quod hoſtis diabolus aſperſit bonæ ſegeti Dei.

61 In corpore ipſo quid eſt forma? nempe cuticula bene colorata. ſi interaria cerni poſſent, quanta vel in corpore ſpecioſiſſimo cerneretur fœditas?

62 Lineamenta & corporis decor quid juvant, ſi turpis ſit animus? & ſicut Græcus ille dixit, in hoſpitio pulchro hoſpes deformis?

63 Robur quorſum pertinet in homine, cùm res maximæ & homine dignæ, non viribus nervorum gerantur, ſed ingenii?

64 Nec vires quantumcunque augeantur, majores erunt quàm tauri vel elephanti. ratione illos, ingenio, virtute ſuperamus.

65 Tranſeo quod forma, vires, agilitas,

agilitas, & cæteræ corporis dotes, ut flosculi, celeriter marcescunt, exiguis casibus diffugiunt : vel una febricula validissimum quandoque hominem concutit, & summum decorem tollit.

66 Ut nihil accidat, certè necesse est illa omnia, cum ætate flaccescere, ac decidere.

67 Nemo ergo potest externa jure sua dicere, quæ tam facilè ad alios transeunt: nec corporea, quæ tam citò evolant.

68 Quid quod hæc quæ multi admirantur, magnorum vitiorum sunt causæ : velut insolentiæ, arrogantiæ, socordiæ, ferocitatis, livoris, æmulationis, simultatum, rixarum, bellorum, cædis, stragis, cladis?

69 Delectatio corporis, ut corpus ipsum, vilis ac pecudina est; qua sæpius & vehementius & diutius pecora quàm homines perfruuntur.

70 Ex hac cùm morbi plerique ad corpus redundant, & ad rem familiarem

miliarem permagna damna: tum ad animum certa pœnitentia, & hebetudo ingenii, quod deliciis corporis extenuatur, ac frangitur: denique odium virtutum omnium.

71 Nec apertè frui licet: nam ut dedecent generositatem nostræ mentis, ita nemo tam perditus est, quin eas erubescat apud arbitros capere. pariunt enim ignominiam: idcirco tenebras & latebras quærunt.

72 Quid quòd sunt fugacissimæ, & momentaneæ, nec retineri ulla vi possunt, nec unquam veniunt puræ, cujuscunque amaritudinis expertes?

73 Ergo exclusis vulgi sensibus, maximum malum putato, non paupertatem, aut ignobilitatem, aut carcerem, aut nuditatem, ignominiam, deformitatem corporis, morbos, imbecillitatem: sed vitia, & his proxima, inscitiam, stuporem, dementiam.

74 Magnum bonum credito horum contraria, virtutem, & quæ huic sunt finitima, peritiam, acumen

men ingenii, ſanitatem mentis.

75 Reliqua vel externa, vel corporis, ſi habes, proderunt tibi ad virtutem relata : oberunt, ad vitia. Si non habes, cave nè quæras, vel cum minimo diſpendio virtutis.

76 Prolixus quæſtus eſt, pietas cum ſufficientia. Fama, tametſi nihil agendum eſt ut videaris, conſervanda tamen eſt integra, quod interdum ea cura à multis nos turpibus cohibet, ſed præcipuè in exemplum cæterorum.

77 Unde præceptum illud ſapientium & ſanctorum virorum: Nec malum faciendum, nec ejus ſimile.

78 Quòd ſi hoc aſſequi non poſſumus, conſcientia debemus eſſe contenti. & cùm tam depravati erunt hominum ſenſus, ut quæ ſunt optima, putent eſſe ſceleſtiſſima: tunc laborandum erit, ut interna & externa ſoli Deo approbemus, idq; abundè nobis ſufficiat.

79 Etiam mala, quæ dicuntur corporis, vel fortunæ, licebit in bonum

num vertere, si patienter feras: & tantò sis ad virtutem promptior, quò minùs tibi in illis succedit, ac proinde es expeditior.

80 Sæpenumerò ex damnis corporis, vel externorum, magnæ sunt accessiones virtutibus natæ.

De Corpore.

81 ET quoniam in hac nostra peregrinatione animum gestamus in corpore inclusum maximásque opes in vasis fictilibus: non omnino repudiandum nobis est & contemnendum corpus.

82 Sic curandum tamen, ut se non dominum, non socium esse sentiat, sed mancipium nec sibi pasci, aut vivere, sed alteri.

83 Quo curatius est corpus, hoc animus neglectior.

84 Quò mollius habetur corpus, hoc acrius menti reluctatur. & ut equus delicatè pastus, sessorem excutit.

85 Gravis sarcina corporis, ani-

mum elidit, acumen ingenii, sagina corporis, aut indulgentia retunditur.

86 Cibi, somni, excercitationes, tota corporis curatio, ad sanitatem referenda est, non ad voluptatem: ut animo promptè inserviat, nec ferocia cultus insolescat. neu virium inopia decidat.

87 Nihil est quod æquè & vigorem mentis debilitet, & robur ac nervos corporis infringat, ut voluptas. quippe vires omnes & corporis & mentis, opere ac labore vegetantur, ocio & mollitie voluptatis languescunt.

88 Mundities corporis & victus citra delicias aut morositatem, ad valetudinem & ingenium confert.

89 Ablues subinde manus & faciem aqua frigida, detergésque mundo linteolo.

90 Repurgabis crebrò eas partes, quæ sordibus & recrementis ad extima corporis meatus præbent.

91 Hæ sunt, caput, aures, ocu-
li

li, nares, axillæ et pudenda,

92 Pedes mundi & calidi foveantur.

93 Arceatur frigus cùm ab aliis partibus, tum vel maximè à cervice.

94 Ne ſtatim edas à quiete, nec ante prandium, niſi tenuiter.

95 Jentaculum enim ſedando ſtomacho, aut refocillando datur corpori, non ſatietati.

96 Ideo tres aut quatuor panis bucceæ ſufficiunt, ſine potione, aut certè exigua, atque ea tenui. ſalutare hoc non minus ingenio, quàm corpori.

97 In prandio & cœna aſſueſce non veſci, niſi ex uno obſonii genere: eodem ſimpliciſſimo, & quantum per facultates licebit ſaluberrimo, quamvis multa menſæ inferantur: & ſi tua ſit menſa noli admittere.

98 Varietas ciborum homini peſtilens, peſtilentior condimentorum.

99 Munda & pura parsimonia, temperatis & castis animis congruens, conservatrix rei familiaris: & quæ sola efficit, nè multis indigere nobis videamur, nec suscipiamus pessima facinora quæstus gratiâ, quo gulæ morem geramus, irritatæ vel luxu, vel lautitiis vel delicatis nimium & exquisitis cibis.

100 Tum præstat, ut quæ adsunt non modò nobis sufficiant, sed ex eis liceat egentibus impartiri.

101 Ostendit hoc Dominus exemplo sui, qui post exsaturatam multitudinem, reliquias perire panum & piscium non est passus.

102 Natura necessaria docuit, quæ sunt pauca, & parabilia. Stultitia superflua excogitavit, quæ sun infinita & difficilia.

103 Naturæ si des necessaria, delectatur, & roboratur, tanquam propriis: sin superflua, debilitatur, & affligitur tanquam alienis.

104 Stultitiam necessaria non explent: superflua cùm obruant, non satiant.

105 Potu

105 Potus erit, vel naturalis ille universis animantibus in commune à Deo paratus, pura & liquida aqua, vel tenuissima cervisia, vel vinum bene dilutum.

106 Nihil est quod juvenum corporibus magìs efficiat, quàm calidus cibus, aut potus incendit enim & exurit eorum viscera, agitque in libidinem & temeritatem præcipites.

107 A cœna nè bibe : aut si id admonet sitis, sume humidum aliquid & frigidiusculum, aut perpusillum tenuis potiunculæ.

108 Inter eam potionem & quietem, interpone cùm minimum horæ dimidium.

109 Levaturus animum, fac cogites, quàm exiguum tempus datum sit vitæ hominum: ex illo non oportere multum descindi ad lusus, ad commessationes, ad puerilitates, ad neptias.

110 Breve spacium esse vitæ nostræ, etiam si totum bonæ menti impenderetur.

111 Non esse nos à Deo creatos ad lusum, aut nugas: sed ad seria, ad moderationem, modestiam, temperantiam, religionem, omne genus virtutis & laudis.

112 Morbum corporis, morbis animi ne curaveris.

113 Exercitationes corporis non erunt immodicæ, cæterùm, aptandæ rationi valetudinis. in quo sequenda erunt medicinæ consultorum consilia.

114 Sic tamen, ne quid habeant turpe, immodestum, obscœnum, flagitiosum. etiam in remissionibus & refectionibus animi, adsit aliqua memoria virtutis.

115 Absit irrogantia, contentio, rixa, invidia, cupiditas: quì enim convenit cruciare animum, dum delectare studes? non aliter quàm si fel infundas in id mel, quod cupis esse quàm dulcissimum.

116 Somnus sumendus est tanquam medicina quædam, curando corpori: tantummodo quantus suf-

fici

ficit. immodicus enim reddit corpora redundantia noxiis humoribus, ſegnia, pigra, lenta, & celeritatem mentis tardat.

117 Nec eſt exiſtimandum vitæ id tempus, quod ſomno impenditur. vita enim vigilia eſt.

De Animo.

118 IN animo duæ ſunt partes: illa quæ intelligit, meminit, ſapit, ratione, judicio, ingenio utitur ac valet. hæc pars ſuperior appellatur, & proprio nomine, Mens: qua homines ſumus, qua Deo ſimiles, qua cæteris animantibus præſtamus.

119 Eſt altera ex conjunctione corporis bruta, fera, atrox, beſtiæ quam hominis ſimilior: in qua ſunt motus illi, qui ſive affectus ſive perturbationes nominantur, Græcè πάθη, arrogantia, invidētia, malevolentia, ira, metus, mœror, cupiditas, ſtulta gaudia. pars inferior nominatur etiam Animus: quâ nihil à beluis

 differimus:

differimus: & qua longissimè discedimus à Deo, extra morbum & perturbationem omnem posito.

120 Hic est naturæ ordo, ut sapientia regat omnia, pareant homini cætera quæ videmus. in homine verò corpus animo, animus menti, mens Deo. Si quis hunc ordinem egreditur, peccat.

121 Ergò peccatum est in homine perturbationes illas tumultuari, sævire, ac trahere ad se jus & ditionẽ totius hominis, spretâ & contemptâ mente: mentem etiam relictâ Dei lege, animo & corpori servire.

De Eruditione.

122 IDcirco menti indita est vis intelligendi, ut singula expendat, sciátque quid factu bonum sit, quid secus: & vis volendi summa, ut imperio hujus nihil sit in animo quod non pareat, si illa contendat, nec de jure decedat suo.

223 Ingenium multis artibus, & humanis & divinis excolitur & acuitur:

acuitur: instruitúrque magnâ & admirabili rerum notitiâ, quo exactiùs singulorum naturas & pretia cognoscat: posśitque voluntatem docere, quid sequendum bonum, quid vitandum malum.

124 Igitur fugiendæ artes illæ, quæ cum virtute pugnant, quales sunt divinatrices omnes, quæ à Græcis μαντέια dicuntur: ut chiromantia, pyromantia, necromãtia, hydromantia, etiam astrologia, in quibus est plurimum exitiabilis vanitatis, excogitatæ ab impostore nostro diabolo.

125 Tractántque, & profitentur id, quod sibi uni Deus reservavit, futurarum & abstrusarum rerũ peritiã.

126 Nec inquirendum in Dei majestatem, & arcana à cognitione nostra procul remota, à quibus Deus hominem arcuit.

127 Qui scrutatur majestatem, opprimentur à gloria.

128 Et Paulus jubet nos non plus sapere, quam oporteat: sed sapere

pere ad moderationem. Hebræus quoque concionator inquit: Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris: ſed quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper, & in pluribus operibus ejus ne fueris curioſus.

129 Et arcana illa, quæ vidit, negat licere homini eloqui.

130 Vitanda ars omnis à dæmone tradita, cum quibus velut Dei hoſtibus nullum debet nobis eſſe commercium.

131 Nec expedit vel philoſophorum, vel hæreticorum opiniones, pietati noſtræ contrarias cognoſcere: nè quem ſcrupulum ſubtilis artifex diabolus in animos noſtros injiciat, qui nos nimium torqueat, etiam adducat in exitium.

132 Non attingendi autores ſpurci, ne quid ſordium animo ex contagio adhęreat.

133 Corrumpunt bonos mores collocutiones malæ.

134 Reliqua eruditio munda eſt, &

& frugifera, referatur modò ad ſuum ſcopum, virtutem, hoc eſt rectè agere.

135 Eſt divina eruditio à Deo tradita, in qua ſunt theſauri omnes ſcientiæ & ſapientiæ reconditi. hæc eſt vera mentium lux. reliqua omnis ad hanc collata, denſiſſimæ ſunt tenebræ, & ut res hominum ludicra & puerilis.

136 Legitur tamen vel in hoc, quo tanquam ex comparatione fulgentior appareat noſtra lux.

137 Tum ut teſtimoniis hominum adverſus eos utamur, qui divinis parum acquieſcunt, ut vitioſi oculi adverſante ſolis ſplendore.

138 Ad nos quoque, commonefaciendos, cùm in multis gentilium tanta præſtantia fuerit virtutis, quantam eſſe convenit in homine Chriſtiano, diſcipulo magiſtri Dei, cui ex luce pietatis, quam profitetur, magna eſt impoſita neceſſitas bene vivendi.

139 Suppeditant quoque facundiam

diam & usum, ac prudentiam vitæ communis, queis nonnihil interdum indigemus.

140 Tribus velut instrumentis fabricamus eruditionem, ingenio, memoriâ, curâ.

141 Ingenium exercitatione acuitur.

142 Memoria, excolenda augetur.

143 Utrunque enervant delitiæ, bona valetudo confirmat, & otia & diuturnæ remissiones profligant, exercitamenta ad manum & in promptu ponunt.

144 Sive legis ipse quid, sive audis, attentus id fac: nec vagetur mens tua: sed coge illam ibi esse, & agere quod adest, non alia.

145 *Si* incipit digredi, parvo murmure eam revoca. cogitationes omnes à studiis alienas, in aliud tempus differ.

146 Scito te operam & tempus perdere, si quæ legis, vel audis, non attendas.

147 Quæ

147 Quæ ignoras, nè pudeat quærere. Nè erubeſce à quovis doceri, quod maximi viri non erubuerunt erubeſce potiùs ignorare, aut nolle diſcere.

148 Quæ ignota tibi ſunt, nè jactes te ſcire: ſciſcitare potiùs ab iis, quos ſcire credis.

149 Si videri vis doctus, da operam vt ſis: nulla eſt compendio8or via. quemadmodum non aliâ ratione faciliùs conſequeris ut exiſtimeris bonus, quàm ſi ſis talis.

150 Deniq; quicquid videri cupis, fac ut ſis: aliter fruſtra cupis.

151 Falſa tempus infirmat, vera corroborat.

152 Nulla ſimulatio diuturna.

153 Magiſttum ſemper ſequere, noli præcurrere & illi crede: nè repugna.

154 Ama illum, & parentis loco habe: putáque veriſſima & certiſſima eſſe, quæcunque dicit.

155 Attende, ut quod ſemel erraſti, emendatus iterum aut tertiò nè

nè idem pecces. labora, ut proficiat emendatio.

156 Illorum decet te præcipuè meminiſſe, in quibus falſus es, ne te rurſum decipiant.

157 Cujuſvis hominis eſt errare: nullius, niſi inſipientis, perſeverare in errore.

158 Scito nullum eſſe ſenſum, per quem promptius docemur, quàm auditum.

159 Et nihil facilius, quàm audire multa, & nihil utilius.

160 Nec malis levia, aut inepta, aut ridicula audire: quàm ſeria, gravia, prudentia.

161 Pari labore utraque diſcuntur, cùm ſit adeò commodum diſpar.

162 Nè labores quàm multa reſpondere, ſed quàm aptè, & in tempore.

163 Prandio tuo & cœna illos adhibe, qui te poſſint inſtituere, quíque ſuavi ac docta collocutione pariter & exhilarent te, & peritiorem reddant.

164 Scur-

164 Scurras, parasitos, imperitè loquaces, aut spurcè, moriones, nugatores, bibaces, & id genus hominum aptum ad risum movendum vel verbis vel factis, nec honore mensæ tuæ digneris: nec illi te dum reficeris, oblectent: potius jucunda aliqua, & ingeniosa confabulatio.

165 Non os modò à turpibus cohibe, sed etiam aures, tanquam fenestras animi: memor dicti veteris, quod citat Apostolus: Corrumpunt mores probos confabulationes malæ.

166 Sive ad mensam, sive alio quovis loco diligenter quid quisque dicat ausculta.

167 Ex sapientibus disces, quo fias melior.

168 Ex stultis, quo fias cautior.

169 Quæ sapientes probarint, sequeris.

170 Quæ stulti laudarint, vitabis.

171 Si quid videris à cordatis recipi,

recipi, tanquam vel argutè, vel graviter, vel ſapienter, vel doctè, vel ingenioſè, vel urbanè dictum, retinebis, ut & ipſe in occaſione utaris.

172 Habebis librum chartaceum, in quo annotabis ſi quid legeris, vel audieris dictum feſtivè, aut eleganter, aut prudenter: vel vocabulum aliquod exquiſitum, rarum, utile ſermone quotidiano, ut cùm uſus poſcat, habeas paratum.

173 Annitere, nè ſola verba intelligas, ſed præcipuè ſenſa.

174 Quæ legeris, vel audieris fac aliis narres, tum tuis condiſcipulis Latinè, tum aliis linguâ tibi vernaculâ: & conare, ne minùs ipſe vel lepidè, vel venuſtè referas quàm audieris, vel legeris: ſic & ingenium exercebis, & linguam.

175 Eſt etiam tractandus & agitandus ſæpenumero ſtylus, optimus dicendi magiſter.

176 Scribe, tranſcribe, reſcribe crebrò, atque annota: compone al-

terni

ternis diebus, aut ad ſummum tertio quoque, epiſtolam ad aliquem qui tibi reſpondeat: & tuam oſtende inſtitutori emendandam. mendarum, quas ſuſtulerit, fac recordere, nè rurſus ad eaſdem impingas.

177 Poſt cibum, velut à prandio & cœna, ceſſet ſtudium: ſumpto prandio ſede, confabulare, audi aliquid ſuave: aut ſic luſita, nè nimium corpus exagites & concutias.

178 Poſt cœnam, quam volo eſſe modicam, deambulato cum jucundo aliquo & docto confabulatore: qui te ſermone oblectet, cujus verba & ſententias imitari cum decore poſſis.

179 Inter cœnam & quietem, vita omnino potum: nihil perniciosius ſimul corpori, memoriæ, ingenio: cùm urgebit te ſitis, ſi biberis, pone inter potum & lectum intervallum, cùm minimum ſemihoræ.

180 Memoriam quiescere non sines.

181 Nihil est quod æquè labore gaudeat, & augeatur.

182 Commenda ei quotidie aliquid.

183 Quo plura commendabis, hoc custodiet omnia fidelius: quo pauciora, hoc infidelius.

184 Cùm aliquid ei credideris, sine eam quiescere: & aliquanto pòst ab ea velut depositum reposce.

185 Si quid vis ediscere, id de nocte quater aut quinquies attentissimus legito: hinc ito cubitum. de mane exigito à memoria rationem ejus, quod pridie credideris.

186 Cavendum à crapula, à cruditate, à frigore, potissimum cervicis.

187 Vinum memoriæ mors.

188 Optimum esset singulis noctibus, paulò antequam cubitum concederes, in sella te sine arbitris sedentem, quæcunq; die illo vidisses, legisses, audisses, egisses, in memoriam revocare.

189 Si

189 Si quid fecisses honestè, moderatè, prudenter, cordatè, cum decore & laude, gauderes: sciresque id esse Dei munus, & similia perges facere.

190 Si quid turpiter, immodestè, flagitiosè, pueriliter, ineptè, vituperio dignum, scires ex tua malitia profectum: doleres, & vitares in posterum.

191 Si quid vel audisses, vel legisses, elegans, doctum, grave, sanctum, retineres.

192 Si quid vidisses probatum, imitarere, si quid improbatum, fugeres.

193 Nulla tibi abeat dies, in qua vel non legeris, vel audieris, vel scripseris aliquid, quod seu eruditionem, seu judicium, seu virtutem augeat.

194 Cubitum iturus lege, vel audi aliquid dignum, quod memoriæ mandetur, & de quo salubre ac jucundum sit per quietem somniare: ut etiam nocturnis visis discas & fias melior.

195 Studio ſapientiæ nullus in vita terminus ſtatuendus eſt, cum vita eſt finiendum. ſemper illa tria ſunt homini, quamdiu vivit meditanda: quomodo bene ſapiat, quomodo bene dicat, quomodo bene agat.

196 Ad ſtudiis arrogantia omnis arcenda eſt: nam ea quæ vel doctiſſimus mortalium novit, non ſunt minutiſſimum eorum quæ ignorat, exiguum quiddam & obſcurum & incertum eſt, quicquid homines ſciunt, mentéſque noſtræ in hoc corporeo carcere devinctæ magna ignoratione, & altiſſimis tenebris premuntur. aciénque adeò retuſam habemus, ut nec ſummas penetremus rerum facies.

197 Tum profectui ſtudiorum plurimùm nocet arrogantia. multi enim potuiſſent ad ſapientiam pervenire ni jam putaſſent ſe perveniſſe.

198 Vitanda etiam contentio, æmulatio, obtrectatio, inanis glo-

riæ cupido: cùm in hoc ſequamur ſtudia, ut illa fugiamus.

199 Nihil excogitari poteſt jucundius cognitione multarum rerum, nihil intelligentiâ virtutis fructuoſius.

200 Studia res lætas condiunt, triſtes leniunt, temerarios impetus juventæ cohibent, ſenectutis moleſtam tarditatem levant: domi, forìs, in publico, in privato, in ſolitudine, in frequentia, in otio, in negotio comitantur, adſunt, imò præſunt, opitulantur, juvant.

201 Eruditio paſtus ingenii veriſſimus, ut indignum ſit, paſci corpus eſuriente animo: ex qua voluptates, & oblectamenta, & ſolida & perpetua: quæ alia ex aliis naſcentia, & ſe renovantia, nunquam nos deſerunt, nec laſſant.

De Virtute.

202 PRæſtantiſſima illa rerum univerſarum virtus, neque dono ab hominibus datur, neq; ac-

 cipitur:

cipitur: divinitus contingit.

203 Idcirco à Deo supplicitac piè petenda est.

De Affectibus.

204 SUmmum in literis omnibus atq;eruditione est ea Philosophia, quæ ingentibus animi morbis remedium adfert.

205 Magna cura adhibetur curando corpori: major adhibenda est animo, quo hujus morbi & occultiores, & graviores, & periculosiores sunt.

206 Hi non injuria tempestates, cruciatus, tormenta flagra, faces, furiæ animi humani nuncupantur. maximam hi adferunt calamitatem, & indicibiles dolores, si regnent, si agitentur: incredendam tranquillitatem, & beatitudinem, si sedentur, & cohibeantur.

207 Huc tendunt, quæcunque à maximis ingeniis de vita moribúsque acutissimè sunt excogitata, atque perscripta.

208 Hoc

208 Hoc est ingens præmium literati laboris, cujus verissimus fructus est, ut non in admirationem, aut ostentationem vanam, sit nobis magna illa rerum suppellex collecta: sed ut transeat in usum vitæ, & primum omnium prosit possidenti: nec in ejus mente sit tanquam in pixidicula, unde petitur res alios juvatura, ipsi vasculo inutilis.

209 Nec aliud conatur pietas Christiana, quàm ut serenitas humanos animos exhilaret: & tranquillitate animorum, compositisq; affectionibus simus Deo & angelis quàm simillimi.

210 Remedia his morbis, vel ex rebus ac nobisipsis, vel ex Deo, vel ex CHRISTI lege ac vita petuntur.

211 Natura rerum est, ut incerta & fluxa, & momentanea, & vicissitudinaria, & vilia sint omnia, præter animum, qui est unusquisq; aut certè potissima ejus pars. reli-

qua ab aliis ad alios transferuntur, nè quis extra animum quicquam possit suum dicere.

212 Quæ habet, non donata esse putet, sed accommodata.

213 Quocirca ingentis dementiæ est, grave aliquod crimen, & magnâ luendum pœnâ, ob res minutas suscipere.

214 Nec se quisquam efferat, quòd aliquid de externis aut corporis contigerit: cùm id omne breve futurum sit, ac incertum. nec proprium, sed alienum: quod ut concessum est, sic etiam reposcetur, ad summum in morte, sępe in vita ipsa.

215 Nec dolendum, si quod accommodatum ac velut depositum est, repetatur: quin potiùs agendæ gratiæ, quòd tantisper uti licuit.

216 Intolerandæ ingratitudinis est, si sis aliquando affectus beneficio, injuriam te credas accipere, quòd id non sit perpetuum. nec quid habueris spectes, aut quamdiu: sed quid, aut quamdiu non habueris

217 Nec

217 Nec lætandum, quòd fortuita tibi accesserunt. aut amicis, adempta sunt inimicis: cùm in omnibus tanta sit celeritas, & ambiguitas, ut plerunque inani lætitiæ proximus sit acerbus fletus.

218 Nec despondendus animus, aut contrahendus reflante fortunâ: quippe adversis matutinis, interdum succedunt prospera vespertina.

219 Jam quæ conditio corporum, quæ ratio vitæ fictis ex tam vili initio, tam fragili, cùm sit anceps vita, septa tot undique periculis: & ut sit aliquantisper certa, utique non est diu duratura: quid habemus, cur in tanta infirmitate ferociamus?

220 Cúmque nihil sit aliud hæc vita, quàm peregrinatio, qua in alteram sempiternam tendimus, paucissimísque rebus ad hoc iter conficiendum egeamus.

221 Quid est quamobrem his quæ huc atque illuc volvi & jactari cernimus, solicitemur, aut omnino moveamur.

222 Cupiditati quare serviendum est, cùm sint futura incertissima, & præsentia paucis contenta:

223 Liber ille, qui cupit solum, quæ sunt in ipsius manu: servus, qui contrà.

224 Jam fortunæ muneribus expleri, quid aliud est, quàm peditem multis sarcinis impediri, ac obrui?

225 Nemo est tam stupidè amens, qui non se illi civitati ad quam tendit, & ubi morari destinat, potiùs quàm itineri adornet, componátque.

226 Vita hæc nostra, cùm sit natura sua fugax, & arcta; maxima ejus pars, ac fere tota perturbationibus perit. neq; enim vivimus, quamdiu affectibus concutimur, & imprimis mortis metu.

227 Quæ cùm ex infinitis caussis immineat, & appropinquet, expavenda non est ex una & altera: cùm necessariò perventura, fugienda non est per scelus,

aut

aut mœrendum quòd accedat.

228 Cùm ſit vita innumeris tædiis ac miſeriis referta, cur eſt tam arctè retinenda: cùm ad alteram æternam proficiſcamur, ita nos comparemus, ut rectà ad illam evolemus, pleniſſimam bonorum omnium.

229 Ergo premimur ſæpius noſtris erroribus, quàm rebus ipſis: cùm magna mala aut bona cenſemus, quæ non ſunt.

230 Natura & conditio, & vera rerum pretia illa ſunt, quæ initio poſui, quo apparet, nihil præter virtutem pulchrum aut magnum eſſe, aut etiam noſtrum.

231 Nos verò in conſilium mentis amorem corporis, & cupidinem rerum vitæ hujus accerſimus, quæ à multis vocari ſolent, Amor noſtri.

232 Hic animos viriles enervat, ut nulla res tam minuta ſit, quæ in eos non penetret: nec ulla tam exilis aut tenuis, quin eos concutiat.

233 Hinc

233 Hinc tenebræ oboriuntur oculo mentis, & ubi regnum affectus occupavere, jam illis tanquam dominis blandimur, indulgemus, paremus.

234 Ita aliena mordicus tanquam nostra apprehendimus: & si detrahantur, lamentamur & affligamus nosipsos.

235 Et nostra tanquam aliena negligimus, & aversamur profutura, ceu inprimis noxia: & nocitura amplectimur pro utilibus.

236 Aliena mala nobis videntur levissima, nostra illis non majora intolerabilia: & semper queruli nec aliena desideria ferimus, nec nostra.

237 Nec jam nobis placemus ipsi, nec hic mundus cum sua lege nobis satisfacit immutatas vellemus rerum naturas: tanta est ex deliciis impatientia.

238 Quæ cruces possunt cum his comparari? nec sunt alia apud vita functos tormenta.

239 Nec

239 Nec dæmones aliis suppliciis sunt miserrimi, quàm superbiâ, invidiâ, odio, irâ.

240 Cernere est vultus eorum, qui his affectibus tenentur, quàm varii sunt, quàm anxii, anheli, truces, horridi: ad eundem modum & animi sunt affecti.

241 Ira perturbationum omnium atrocissima, maximè hominem dedecet.

242 Naturam hominis in truculentam mutat feram.

243 Et cùm quævis perturbatio mentis aciem & judicium omne obscuret, tum ira tenebras densissimas offundit, ut nec verum, nec utile, nec decorum possit cernere.

244 Arrodit cor, & valetudinem affligit.

245 Id cogit facere, quod illico pœnitentiâ consequatur.

246 Jam in facie quàm turpis mutatio? quæ tempestas? oculorum ardor? dentium stridor? despumatio? & totius oris pallor? fœda in

lingua titubatio, & clamor?

247 Ut ille qui iratum ſe ad ſpeculum vidit, non ſine cauſa dicatur ſe non agnoviſſe.

248 Ob hanc torvitatem vultus, atrocitatem dictorum, crudelitatem factorum adimitur viro omnis autoritas, omnis benevolentia, diffugiunt amici, recedunt obvii, ſolitudo undique, omnes oderunt, omnes deteſtantur.

249 Quo ſit, ut maximi viri nihil vel caverint magis, vel texerint, quàm iram, & irati opera: adeò ut naturæ etiam ſuæ repugnarint, ac vim attulerint.

250 Quid enim ridiculum magìs, quàm tantulum, tam imbecillum animalculum, ſic ferocire, ac furere?

251 Et tantas tragœdias, tam atroces, de viliſſimis rebus excitare, ut de corporeis, de fortuitis: etjam, ſi diis placet, de uno verbulo?

252 Iram facilè domabis, ſi illud animo perceptum & fixum tenueris.

253 Inju-

253 Injuriam non fieri, nisi lædatur animus: qui à nemine noceri potest, nisi à possidente, introducto in eum vitio.

254 Hæc ad hominem, ex homine: nunc altiùs, nempe ex Deo: etiamsi & illa quoque ex Deo: sed hæc aliquanto expressiùs, ac propiùs.

De Religione.

255 NIhil potuit hominum generi dari majus, aut præstabilius, quàm religio, quæ est cognitio & amor principis & parentis universitatis mundi hujus.

256 In nullos homines æquè est beneficus Deus, ac in illos, quos docet quis sit verus sui cultus.

257 Idcirco Psalmista inter maxima Dei in populum Israeliticum munera, illud ponit: Qui annunciat verbum suum Jacob, justitias & judicia sua Israel.

258 Non fecit taliter omni nationi, & judicia sua non manifestavit eis.

259 Per religionem Deus cognoſcitur: cognitus fieri nequit aliter, quin ametur.

260 Unus Deus eſt princeps, & autor, & Dominus univerſorum, qui poteſt, qui ſcit omnia.

261 Mundus hic, eſt velut domus quædam ejus, vel potiùs templum: ipſe ex nihilo in hanc faciem atque ornatum protulit: unde nomen accepit apud Græcos, ornati.

262 Idem regit atque adminiſtrat, non minore conſervationis miraculo, quàm creationis.

263 Et quemadmodum in domo prudentiſſimi patrisfamiliâs nihil injuſſu ejus agitur: ſic in omni mundo nihil injuſſu Dei geritur, omnia potentis & ſcientis.

264 Illi angelos, dæmones, homines, animantia, ſtirpes, lapides, cœlos & elementa, cuncta denique curæ eſſe, ac parere.

265 Nihil fieri, nihil moveri, nihil contingere, ac nè ſtipulam quidem attolli ullam, aut floccum volitare.

volitare, extra illius præscripta & jussa.

266 Hanc esse universi legem, non alium esse in rebus casum, non fortunam, aut sortem.

267 Omnia ab eo fieri cum summa æquitate & sapientia, tametsi viis nobis ignoratis.

268 Quæcunque cuivis contingunt, ad ejus referri commoda, si sit bonus: non ad ista pecuniolæ aut mundi hujus momentanei, sed illius æternæ salutis.

269 Ergo quæcunque in hoc mundo accidunt, tanquam ab autore Deo profecta, æquis animis accipienda atque approbanda sunt. ne affectu nostro, & tanquam judicio consilium damnare videamur, & improbare voluntatem justissimi illius & sapientissimi rectoris omnium Dei, quia non assequimur.

170 Ei nos obsequi ac subditos præbere, laudare atque approbare cuncta quæ facit, fas piúmque est.

 271 Nos

259 Per religionem Deus cognoſcitur: cognitus fieri nequit aliter, quin ametur.

260 Unus Deus eſt princeps, & autor,& Dominus univerſorum, qui poteſt, qui ſcit omnia.

261 Mundus hic, eſt velut domus quædam ejus, vel potiùs templum: ipſe ex nihilo in hanc faciem atque ornatum protulit: unde nomen accepit apud Græcos, ornati.

262 Idem regit atque adminiſtrat, non minore conſervationis miraculo, quàm creationis.

263 Et quemadmodum in domo prudentiſſimi patrisfamiliâs nihil injuſſu ejus agitur: ſic in omni mundo nihil injuſſu Dei geritur, omnia potentis & ſcientis.

264 Illi angelos, dæmones, homines, animantia, ſtirpes, lapides, cœlos & elementa, cuncta denique curæ eſſe, ac parere.

265 Nihil fieri, nihil moveri, nihil contingere, ac nè ſtipulam quidem attolli ullam, aut floccum volitare

volitare, extra illius præscripta & jussa.

266 Hanc esse universi legem, non alium esse in rebus casum, non fortunam, aut sortem.

267 Omnia ab eo fieri cum summa æquitate & sapientia, tametsi viis nobis ignoratis.

268 Quæcunque cuivis contingunt, ad ejus referri commoda, si sit bonus: non ad ista pecuniolæ aut mundi hujus momentanei, sed illius æternæ salutis.

269 Ergo quæcunque in hoc mundo accidunt, tanquam ab autore Deo profecta, æquis animis accipienda atque approbanda sunt. nè affectu nostro, & tanquam judicio consilium damnare videamur, & improbare voluntatem justissimi illius & sapientissimi rectoris omnium Dei, quia non assequimur.

170 Ei nos obsequi ac subditos præbere, laudare atque approbare cuncta quæ facit, fas piúmque est.

 271 Nos

271 Nos pueri, & meliorum rerum inscii, quæ damnosissima sunt deflemus non dari, tanquam utilissima: quæ utilissima, horremus tanquam adversissima.

272 Ut nihil sit nobis sæpenumero pestilentius, quàm fieri votorum nostrorum compotes.

273 Cúmque in tantis tenebris ignorationis versemur, sic Deo visum est, ut nobis sola sit præstanda culpa; cætera omnia illius curæ remittantur.

274 Nobis velimus nolimus exsequendum est, quod de nobis statuit ac jubet rector hujus tanti operis: quorsum igitur spectat malè cum lacrymis detractantes & reluctantes trahi, quàm hilariter & ultrò duci?

275 Certè amicus omnis DEI, legibus & voluntati amici obtemperabit.

276 Hæc potissima ratio est Dei amandi, sicut Christus inquit: *Vos amici mei eritis, si feceritis quæ ego præcipio vobis.*

277 Pa-

277 Pacificator humani generis cum Deo, & autor salutis nostræ est Jesus Christus, homo Deus, Dei omnipotentis Filius unigenitus, quem ad hoc ipsum Pater misit, cùm ei visum est misereri generis humani, quod maximo suo malo inimicum se fecerat Deo.

278 Nullum excogitari potest malum pestilentius, aut exitiabilius, quàm per peccatum à Deo separari, perenni bonorum omnium fonte, ad perniciosissimam converti miseriam, & à dulcissima vita in acerbissimam mortem.

279 In hoc inter cætera Christus venit, ut rectissimam viam nos edoceret, qua insisteremus proficiscentes ad Deum, nec ab ea vel pilum deflecteremus.

280 Hanc ipse & verbis indicavit, ac patefecit, & exemplo vitæ suæ munivit expeditissimam atque certissimam.

281 Humana omnis sapientia, si cum religione Christiana con-

feratur, cœnum eſt, & mera ſtultitia.

281 Quicquid grave, prudens, ſapiens, purum, ſanctum, religioſum: quicquid cum admiratione, exclamatione, plauſu apud gentiles ſapientes legitur: quicquid ex illis commendatur, ediſcitur, in cœlum tollitur: id totum purius, rectius, apertius, expeditius invenitur in pietate noſtra.

283 Hanc noſſe, perfecta eſt ſapientia: juxta hanc vivere, perfecta virtus. ſed nemo verè novit, qui non ſic vivat.

284 Vita Chriſti teſtatur humanam ejus probitatem: miracula, omnipotentiam divinitatis: lex, cœleſtem ſapientiam.

285 Ut ex probitate accedat exemplum ad imitandum, ex autoritate vis ad obediendum, ex ſapientia fides ad credendum.

286 Probitas amorem eliciat, majeſtas cultum, ſapientia fidem.

287 Si quis quæ Chriſtus præ-

cipit expendat, comperiet omnia ad noſtras utilitates referri, ut nemo niſi maximo ſuo bono ſentiat ſe credere.

288 Ut nihil eſt homini gratius, quàm fidi ſibi, ita nec Deo, nec quiſquam bene de illo cogitat, cui timidè ſe ipſum tradit.

289 Fundamentum ſalutis eſt, credere Deum eſſe Patrem, & hujus Filium unicum Jeſum Chriſtum Legislatorem noſtrum: & ex utroque ſpirari ſanctum illum afflatum, ſine quo nihil agimus, nihil cogitamus excelſum, aut profuturum nobis.

290 Verus Dei cultus eſt, animum morbis & pravis affectibus perpurgare: & in illius quàm proximè poſſumus transformari ſimulacrum, ut puri & ſancti ſimus, ſicut & ipſe eſt, neminem oderimus, omnibus prodeſſe ſtudeamus.

291 Quo magìs te à corporalibus ad incorporea tranſtuleris, hoc vitam diviniorem vives:

292 Ita

292 Ita fiet, ut Deus cognatam & similem sibi naturam agnoscat eáque delectetur: ac velut in vero & germano Templo habitet, multo sibi acceptiore, quàm ista sunt lapidum & metallorum.

293 Templum Dei sanctum est, inquit *Paulus*, quod estis vos.

294 Tantus hospes conservandus est: nec tetro peccatorum fœtore expellendus.

295 Corporalia opera fatua sunt ante DEUM, nisi conditura ex animo addatur.

296 In occultissimis recessibus, & procul ab omnium oculis, atque adeò in corde ipso, atque in animo tuo scito te habere Deum arbitrum, testem, judicem omnium, etiam cogitationum tuarum: ut illius præsentiam reveritus, nihil non modò facias, sed nec in animum admittas nefarium aut turpe.

297 Charitas erga Deum hæc esse debet, ut illum cæteris rebus universis anteponas, honorémque &

& gloriam illius chariorem habeas, cunctis vitæ hujus honoribus & commodis.

298 Et quemadmodum amicus, cùm amici memoria occurrit, benevolâ quadam afficitur & piâ lætitiâ: sic curare te decet, ut divina omnia amicissima tibi sint, & proinde gratissima, verserisque in illis multò libentissimé.

299 Quoties nominari audis Deum, majus quiddam & admirabilius occurrat, quàm quod possit humana mens capere.

300 Quæ de illo & divis dicuntur, audi, non quo modo humana, sed cum magna animi admiratione.

301 De Deo nè quid temeré censeas, aut de illius factis pronuncies aliter, quàm venerabundus & timidé.

302 Impium, in res sacras jocari, aut dicta sanctarum scripturarum ad lusus, ineptias, aniles fabulas, scommata convertere: ceu quis

quis medicina ad salutem parata cœnum aspergat: ab obscœnitatem autem trahere, id verò nefarium & intolerabile.

303 Omnia decet illic esse admiranda: & cum ingenti dignatione in animo recipienda.

304 Sacris intersis attentè ac piè, non ignarus, quæcunque ibi seu vides, seu audis, esse purissima & sacrosancta, spectareque ad immensam illam Dei majestatem: quam adorare facile est, comprehendere impossibile.

305 Ita ut in divina illa sapientia altiora semper existimes latere, quàm quò possit vis ulla humani ingenii pertingere.

306 Dicta sapientum hominum etiam non intellecta veneramur, quanto id æquius divinis deferri.

307 Quoties nominari audis *Jesum* Christum, toties veniat tibi in mentem charitas illius in nos inæstimabilis, & recordatio illius sit tibi dulcedinis & venerationis plena.

308 Cùm

308 Cùm titulum aliquem, aut epitheton Christi audis, extolle te in ejus contemplationem: & ora, ut talem se præbeat erga te, velut cum clementem, mitem, placidum: ut talem illum experiare, cùm omnipotentem, ut id ostendat in te, ex pessimo reddens optimum, ex hoste filium, ex nihilo aliquid: cùm terribilem, ut eos à quibus terrere, terreat.

309 Cùm Dominum vocas, fac illi servias: cùm Patrem, fac ames, & te dignum præstes tanto parte filium.

310 Nulla res est in toto universo, cujus si vel originem, vel naturam, viréſque intuearis, non ſuppeditet, quo autorem omnium Deum admireris, & adores.

311 Nihil exordire, non invocato priùs numine. Deus enim, in cujus manu ſunt progreſſus & exitus, optatos eos tribuit iis actibus, quos ab ipſo auſpicamur.

312 Quicquid aggreſſurus es, finem

finem ſpectato: & ubi tu rectum conſilium præſtiteris, de eventu nè ſis ſolicitus.

313 Illi fide, in cujus poteſtate ſunt rerum eventus.

314 Quandoquidem religio omnis ſita eſt in intimis pectoris, preces da operam ut intelligas: & cave nè ore tantùm permurmures, ſed cùm oras, totus & animo & mente, & cogitatione, & vultu in hoc ſis, ut omnia ſecum conſentiant, & excellentiſsimæ reſpondeant actioni.

315 Execrantur illum cœleſtia oracula, qui opus Dei facit negligenter.

316 Si in citharœdo turpe eſt, aliud ipſum ore, aliud fides ejus ſonare: multo eſt turpius: cùm Deo pſallimus, aliud linguam dicere, aliud animum cogitare.

317 Vota noſtra ſobria ſint, & digna quæ à Deo petantur, & quæ Deus det: nè ſtulta illum, aut inepta offendant.

318 Sumpturus cibum, recorda-

re omnipotentię Dei, qui cuncta ex nihilo condidit sapientiæ ac benignitatis, qui ea sustinet: mansuetudinis & clementiæ, qui etiam inimicos suos pascit.

319 Expende quantum illud sit, tot vitis universitatis mundi hujus, tam variam quotidie alimoniam sufficere, conservare omnia, & vindicare ab interitu, quo nutu suo tenentur.

320 Nullam neque hominum, neque angelorum sapientiam non modò hoc non posse præstare, sed nec intelligere.

321 Itaque, cùm scias te de illius bonis vivere, cogita quàm execrandæ sit ingratitudinis, quàm perditæ temeritatis, audere te cum illo inimicitias exercere, cujus beneficio & voluntate consistis: non amplius, si nolit, futurus.

322 Ad mensam sint casta omnia, pura, cordata, sancta: qualis ille est, inter cujus munera tunc versaris

323 Omnis detractio, virulentia,

tia, atrocitas, crudelitas à mensa arceatur, in qua tu sentis incredibilem Dei erga te suavitatem & clementiam.

324 Quo intolerabilius est, eum te locum asperitate aut odio in fratrem contaminare, ubi tu benignam & largam in te lenitatem percipis.

325 Quod nec gentiles ignorarunt, qui eam ob causâm mensæ sacra nominabant læta & festa: ad quam triste aliquid aut atrox dici, fierive nefas erat.

326 Cúmque sis omnipotenti, sapientissimo, largissimo Deo curæ, tu immodicam sustentandi tui curam depone, tanquam bonitati illius diffisus. unicam curam suscipe, quomodo illi placeas, ac satisfacias.

327 Stultissimum est, alimenti causâ pravum ullum facinus admittere: & illum offendere, à quo solo alimenta veniunt: ut eum tibi iratum facias, à quo aliquid contendis impetrare.

328 Præsertim

328 Præſertim cùm non alimentis conſervetur vita, ſed voluntate Dei, quemadmodum divinis oraculis declaratum eſt, Non pane hominem vivere, ſed verbo Dei.

329 Habemus ſyngrapham Jeſu, univerſorum in cœlo & in terra Domini: nihil eorum quæ ſunt opus homini, defuturum iis, qui quæſierint regnum Dei, & juſtitiam ejus.

330 Tum ex Dei donis, quæ ipſe arbitrio ſuo & largitur, & tollit, cùm is in te tam benignus fuerit, tu in fratrem tuum, illius filium, malignus nè eſto, reputans vos ex æquo eſſe Dei filios: nec Deum plùs tibi debere, quàm illi tantum voluiſſe te diſpenſatorem & adminiſtratorem eſſe, & à quo ſecundùm Deum frater tuus peteret.

331 Nihil verius datur Chriſto, quàm quod egenis datur.

332 Sumpto cibo, conſidera cujus ſit ſapientiæ, cujus potentiæ,

vitam noſtram iis rebus quas edidiſti ſuſtentare, & ruentem fulcire.

333 Itaque habeas Deo gratiam non quantum haberes illi, qui tibi pecuniâ ſuâ cibarium emiſſet: ſed quanta habenda eſt ei, qui te & cibum ipſum condidit, & cibum propter te, & cibo te ſuſtentat, non vi illius, ſed ſuâ.

334 Cùm petis quietem, & cùm ſurgis, reminiſcere beneficiorum Dei, non in te ſolùm, ſed in totum genus hominum, atque adeò mundum univerſum.

335 Cogita quantæ ſint hoſtis hominum per licentiam quietis inſidiæ, dum homo velut cadaver jacet, impos ſui: quo inſtantiùs orandus eſt Chriſtus, ut nos tam imbecillos tueatur.

336 Nec ullo noſtro peccato irritandus eſt cuſtos & præſes noſter.

337 ✠ Et frons & pectus crucis notâ exteriùs muniendum: interiùs verò, piis precibus, & ſanctis meditationibus.

338 Ubi

338 Ubi jam lectum ingrederis, fac cogites, unumquemque diem imaginem esse humanæ vitæ: cui succedit nox & somnus, simulacrum mortis expressissimum.

339 Itaque rogandus est Christus, ut in vita & in morte adsit semper propitius ac favens, illámq; ipsam noctem præbeat nobis placidam atque tranquillam.

340 Néve insomniis terreamur: sempérque, etiam sopitis, ille menti nostræ obversetur. illius solatiis recreati ad matutinum tempus, sospites & læti perveniamus; cum pia memoria sanctissimæ mortis ipsius pretii, quo genus humanum redemptum est.

341 Cubile servabis castum mundúmque, nè jus ullum in id inveniat autor ille & caput totius spurcitiei.

324 ☞ Signo crucis, & sacrâ aquâ, & invocatione divini numinis, sed inprimis sanctis cogitationibus, & statuto custodiendæ pie-

tatis, omnem ab eo diaboli ditionem pelles.

343 De mane ſurgens commenda te Chriſto: cui & age gratias, quòd illius ope ac præſidio non es illâ ipſâ nocte oppreſſus dolis & invidiâ immanis hoſtis.

344 Et quemadmodum de nocte dormiiſti, poſtea evigilaſti: ſic noſtra corpora recordare dormitura per mortem, hinc reddenda vitæ à Chriſto, cùm apparebit judex vivorum & mortuorum.

345 Quem ſupplex obteſtare, ut ſequentem diem velit ac faciat te in obſequio ſuo totum conſumere, nè quem lædas, neu à quo lædatur tua probitas: ſed ſeptus undique ac munitus pietate Chriſtianâ, ſoſpes & integer tot evadas retia, tot pedicas, quot per vias omnes & aditus humanos ſparſit tetenditque inſidioſus diabolus.

346 Sanctiſſimam DEI parentem Mariam, & reliquos divos, diváſque

vásque venerare, * tanquam charos amicos Christi Dei, viventis in secula seculorum. *Cultu civili.

347 De illorum vita & actis crebrò vel legito, vel audito attentissimus & libentissimè, pio & venerabundo animo, ut tibi ad imitationem prosint.

348 De illis sic senti, sic loquere, tanquam non jam hominibus, sed supergressis naturam omnem & fastigium humanum divinitati proximis & conjunctis.

349 Inter homines verò cùm tanta sit cognatio similitudinis in corpore, & toto animo, simúsque omnes pari jure in mundum invecti, ad societatem & vitæ communionem facti: ad hanc conservandam lex est à natura proclamata nè quis alteri fecerit, quod sibi factum nolit.

350 Hoc unum instaurator ille naturæ collapsæ suum esse dogma professus est, sed explicatum & illustratum.

351 Nam ut humanam naturam ad similitudinem Dei, quoad ejus fieri potest, sublatam suis omnibus numeris consummaret, non modò mutuum amorem imperavit, sed eorum quoque qui nos oderunt.

352 Ut simus cœlestis Patris similes, qui suos quoque inimicos amat: quod declarat beneficiis illos prosequendo, & quidem maximis, neminem odit.

353 Quid quòd hominum ingenium ità fert, ut benevolos in se illos velint: etiam in quos ipsi sunt malevoli.

De Charitate.

354 SApientissimus vitæ nostræ magister, nempe & autor, unicum dedit ad vivendum documentum, ut amemus: gnarus vitam nostram, si amemus, fore felicissimos, nec aliis opus esse legibus.

355 Nihil felicius quàm amare: idcirco Deus & angeli felicissimi, qui amant omnia.

356 In-

356 Infelicius nihil quàm odisse, quo affectu miserrimi sunt diaboli.

357 Verus amor omnia exæquat: ubi is viget, nemo alteri quærit præferri, nemo à dilecto rapere: cùm apud se censeat, quæ apud illum.

358 Non litem movere fratri charo, ac neque se unquam injuriâ putat ab illo affici: ideo nec ultionem meditatur. Nemo invidet ei, quem amat: nec quisquam malis amici gaudet, nec bonis indolet: contrà potiùs, gaudet cum gaudentibus (juxta dictum Apostoli) flet cum flentibus: ídque non fictè aut simulaté: sed ex animo; quoniam amor omnia reddit communia, suáque esse existimat, quæ sunt ejus quem amat.

359 Documenti hujus solidum & verissimum exemplar oculis nostris ad imitationem præpositum sunt Christi actiones.

360 Venit enim Dei filius, non

ut verbis modò, ſed exemplo vitæ ſuæ rectam nos doceret vivendi rationem, ut illuſtratis ſole illo ſuo animis noſtris, apertè qualis quæq; res eſſet cerneremus.

361 Primùm exercitus per omne genus patientiæ, quantam oſtendit animi moderationem, in quanta potentia? impetitus tot, tam gravibus contumeliis, nemini remaledixit: tantùm docuit viam Dei adverſam deteſtatus: vinciri ſe eſt paſſus, qui mundum evertere vel unico poterat nutu.

362 Calumniam quàm patienter tulit?

363 Denique ſic geſsit ſeſe, ut nemo in eo potentiam noverit, niſi ad juvandum.

364 Rex & Dominus univerſorum, per quem fecit pater hunc mundum, quàm æquè tulit æquari ſe infimis mortalium? & propriam ſibi domum, & charis ſuis miniſtris deeſſe alimenta?

365 Conditor rectórque natu-

ræ, malorum naturæ nostræ expers non fuit, esuriit, sitiit, delassatus fuit, & mœstus: quorsum hæc, nisi ad exemplum nostrum?

366 Tam amicus pacis, concordiæ, charitatis, ut nullum vitium magìs sit insectatus, quàm superbiam: & quæ illinc oriuntur, arrogantiam, ambitionem, contentionem, dissidia, simultates.

367 Ostendens nihil esse cur quis vel ab externis sibi quicquam arroget, vel à corporeis cùm sint adventitia & aliena.

368 Nec ab internis, & virtute, cùm à Deo dentur: & ob hoc ipsum tolluntur: quòd quis ejusmodi muneribus sese efferat, nec fontem atque originem agnoscat: despiciens eos ad quorum utilitatem hæc à Deo accepit.

369 Et ad superbiam infringendam, nè quis tanquam ritè subditus religioni, & servator legis Evangelicæ sibi placeat, audivimus ab eo: *Cùm omnia quæ vobis præcepi feceri-*

feceritis, dicite, Servi inutiles sumus.

370 Quanta stultitia est eorum, qui se exactè Christianos gloriantur? & aliis in observanda lege sese anteponunt?

371 Cùm nemo de se norit, an virtutem habeat, utrum odio Dei an gratiâ dignus sit: an ille, cui sese præfert, virtute sit locupletior: an ascitus & destinatus in consortium cœlestium, cùm sit ipse miseriis sempiternis assignatus.

372 Idcirco judicium omne de homine homini ademit, cœco & ignaro recessuum cordis, ad se transtulit scrutatorem pectoris humani.

373 Exteriora enim, quæ sola oculus hominis intuetur, infirma & incerta sunt interiorum signa.

374 Non ergò uno congressu, quod nonnulli faciunt temerarii, non centum, non longissimo convictu de ingenio, vitiis, aut virtutibus cujusquam sententiam in totum feras.

375 Lon-

375 Longiſſimæ & obſcuriſſimæ ſunt in humano corde latebræ, quæ humana acies in tantam caliginem penetrabit?

376 Et cùm Chriſtus univerſum genus hominum morte ſuâ ſibi aſſerverit, tantóque pretio de ſervitute diaboli redemerit, nemo auſit contemnere, nemo ludere animam: quam ità Dominus amavit, ut nihil cunctatus ſit vitam ſuam pro illa effundere.

377 ‡ Pro univerſis crucifixus eſt Dominus, & pro ſingulis.

378 Nec ſperes fore Chriſto rem gratam, ſi tu oderis, quem ille amat.

379 Hanc vult ſibi referri gratiam, ut quemadmodum ipſe Dominus nos ſervos nequam & peſſimè meritos amavit, ità & nos conſervos noſtros.

380 Hic inchoavit mutuam hominum inter ſe & cum Deo charitatem, hoc eſt, humanæ beatitudinis jecit fundamenta, in cœlo abſolvit.

381 Hæc

381 Hæc eſt vita & gratia Chriſti, ſapientia humanum ingenium excedens: æquitate intelligentibus congruens, bonitate cunctos alliciens.

382 Nemo ſe Chriſtianum eſſe putet, nemo ſe Deo eſſe charum confidat, ſi quem odit: cùm Chriſtus nobis homines omnes commendarit.

383 Hominem tibi à Deo commendatum, ſi dignus eſt, ama, quia dignus eſt quem ames: ſin indignus, ama, quia Deus dignus cui pareas.

384 Non jejunia, non erogatæ opes omnes in pauperum uſum, hominem Deo gratioſum reddunt: ſola hoc præſtat hominum charitas: hoc nos Apoſtolus ejus docuit.

385 Nullum videbis hominem, quem non exiſtimes debere tibi eſſe fratris germani loco, ut ejus rebus proſperis gaudeas, adverſis doleas, juvéſque, quantum erit opis tuæ.

386 Non

386 Non natio affectum hunc minuat, non civitas, non cognatio, non professio, non conditio, non ingenium, unus est omnium pater Deus: quem tu edoctus à Christo quotidie *Patrem* compellas: quî te filium agnoscet, si tu ejus filios fratres non agnoveris?

387 Ne sit tibi turpe fratrem illum habere, quem Deus non dedignatur filium.

388 Pacem & concordiam, & amorem invexit Deus.

389 Partes, & factiones, & privatas utilitates cum alienis damnis, sicut etiam dissidia, rixas, contentiones, bella, diabolus peritissimus horum artifex.

390 Deus quia vult nos salvos, spargit benevolentiam: diabolus quia perditos, inimicitias.

391 Concordiâ etiam pusilla coalescunt: discordiâ maxima dissipantur.

392 Qui pacem, qui concordiam student inter homines vel conciliare,

ciliare, vel conservare sartam tectam, ii *filii Dei* vocabuntur, teste Christo: hi verè sunt pacifici, de quibus ipse loquitur: qui verò discordias serere, charitatem hominum inter se rescindere, ii filii diaboli.

393 Summum inimicitiarum, quo belluarum feritatem omnium homo superat, bellum: scito rem esse non hominum, sed quod verbum ipsum loquitur, belluarum.

394 Quàm detestatur natura, quæ hominem inermem genuit, ad mansuetudinem & communionem vitæ: aversatur Deus, qui penitus vult & imperat mutuam inter homines omnes charitatem.

395 Nec quisquam homo homini vel bellum facere, vel nocere potest sine scelere.

396 Si quem arbitreris iniquo aut infenso esse in te animo, nullum laborem aut operam refugias, dum illum quacunque ratione lenias, & places tibi.

397 Neque in ea re vel precibus, vel

vel obsequio, vel fortunis parcas, modò tibi gratiam omnium pares, celerem viam ad gratiam Dei.

398 Neminem irriseris, cogitans quod uni alicui accidit, posse cuivis accidere: age potiùs Deo gratias, quòd te extra eam sortem posuerit: & ora, tum tibi nè quid tale accidat, tum illi sic afflicto saltem remedium aliquod, vel æquum animum: & ipse subveni, si potes.

399 Crudelis animi est, alienis malis gaudere, & non misereri communem naturam.

400 Esto hominibus misericors, & consequere à Deo misericordiam.

401 Fortuna & casus humani, sunt omnibus communes: unicuiq; minantur, unicuique impendent.

402 Hoc amore hominibus debito, nihil existimato posse te facere aptius & congruentius, quàm si maximum bonum, hoc est, virtutem eis procuraveris: si studueris, ut omnes si potes, utique quamplurimos reddas bonos.

403 Nihil magìs amori dissonum, nihil damnosius aut deterius feceris, quàm si quos malos, reddideris vel suasibus, vel exemplo, vel ullo alio incitamento.

404 Primum omnium & felicissimum est, si ames etiam odiosus: sed jucundissimum quoque est, & maximè tutum amari.

405 Nullæ certiores opes, quàm certæ amicitiæ.

406 Nullum potentius satellitium, quàm amici fideles.

407 Solem è mundo tollit, qui è vita amicitiam.

408 Sed vera & solida & duratura amicitia, tantummodo est inter bonos, inter quos facilè amor coalescit

409 Mali nec inter se amici sunt, nec cum bonis.

410 Ut ameris certissima est & brevissima per amorem via: nihil enim sic amorem elicit, ut amor.

411 Conciliatur quoque virtute, quæ naturâ suâ amabilis est, ut

vel ignotissimos ad se amandam invitet & trahat.

412 Tum etiam virtutis signis, mansuetudine, modestiâ, pudore, humanitate, comitate, affabilitate: si nihil vel dixeris, vel feceris, quod arrogantiam, aut insolentiam, aut petulantiam, aut obscœnitatem resipiat: omnia sint dulcia, mitia, lenia & pura.

413 Amicitiæ venenum, sic ames tanquam osurus: & amicum sic habeas, ut putes posse inimicum fieri.

414 Salutare illud, odi tanquam amaturus.

415 In amicitia nulla sit inimicitiæ cognitio. quem habes amicum, nè credas futurum unquam inimicum: alioqui infirma & fragilis erit amicitia.

416 In quo decet in esse fidem, constantiam, simplicitatem, ut de amico nè ipse suspiceris, nec suspicantibus aut deferentibus aurem accomodes.

417 Vita non eſt vita ſuſpicacibus aut timidis, ſed aſſidua mors.

418 Nè in alienas vitas inquiras, néve curioſiùs ſcruteris quid quiſque agat, multæ hinc ſuboriuntur ſimultates.

419 Et qui hæc faciunt, ſuorum ſolent eſſe incurioſi, alienorum ſoliciti. Stultum eſt, alios tam probè noſſe, ſeipſum ignorare.

420 Nec amare tantùm homines debes, ſed etiam quos æquum eſt revereri, ac inter eos honeſtè verſari, & cum decore: in quo eſt officium vitæ communis.

421 Nè putes nihil intereſſe, ubi, cum quibus, apud quos agas.

De Convictu Hominum.

422 SIt tibi inter homines modeſtia, & moderatio in univerſo corpore: & præcipuè in oculis, ac ore toto, à quo abſit ſpecies omnis faſtidii & contemptus, abſit geſticulatio & laſcivia: ſerenitas illud & quietudo exornent, argumentum

mentum animi ad eum modum affecti.

423 Solum humanæ faciei tegumentum decorum inprimis & favorabile, modestia & verecundia, quâ nudis nihil dici potest fœdius aut detestabilius.

424 Desperanda illius salus, quem desiit pudere malefacere.

425 Nec vultus sit in atrocitatem, aut severitatem nimiam compositus: unde colligitur sævus & impotens animus.

426 Risus nè sit frequens, aut immoderatus, aut cum clamore & concussione corporis, nè in cachinnum aut risum exeat.

427 Nullam esse rem talem existima, quę te tantopere queat exhilarare, ut ingentem attollere risum cogat.

428 Sed risus potest esse causa aliqua, irrisus nulla.

429 Irridere bona nefas, mala crudelitas, media stultitia, probos impium, improbos sævum, notos

immanitas, ignotos dementia, denique hominem inhumanum.

430 Oculi ſint quieti, manus nè ludibundæ, nè geſticulatrices.

431 Nec aſſueſce quenquam cædere. ex talitro venitur ad pugnum, hinc ad fuſtem & ferrum.

432 Solos bonos vero ac germano honore proſequere, qui ex veneratione animi naſcitur.

433 Magiſtratibus exteriorem honorem exhibe, illíſque audiens eſto, etiamſi gravia & moleſta imperent. hoc enim vult Deus, propter publicam quietem.

434 Divitibus cede, nè irritati & tibi & aliis bonis noceant.

435 Seni aſſurge, reveritus ætatem & rerum uſum, prudentiámque, quæ in illa eſſe ſolet. Honorationi alienæ non modò paria facito, verum etiam juxta præceptum Apoſtoli, *præverte*. Salutantem non reſalutare, nec feliciter precanti feliciter reprecari, ſi id factum cognoſ-

cas,

cas, aut extremæ barbariei est, aut incuriæ socordissimæ. Quàm exiguæ res sunt & nullius impendii, salutatio, affabilitas, comitas, honor? at quàm magnas amicitias conglutinant exhibitæ, dissolvunt prætermissæ? Quanta est bonarum rerum ignorantia nolle multorum benevolentiam tantulo redimere? Generosissimè ut quisque est, & optimè educatus, ita se maximè mitem omnibus & comem præbet: ut fastidium & ferocia ex utilitate sunt, aut hebetudine, aut imperitiâ, unde in bonas artes eruditio: *Humanitas* nuncupata est. Ipse si non salutâre, aut resalutâre, negligentiæ magìs ascribito, vel inconsideràntiæ, quàm contemptui. parum blandè aut honorificè appellatus, seu moribus, seu naturæ attribue, non malitiæ, vel odio. Hisce interpretationibus ac similibus, sanctam tibi ac jucundissimam parabis vitam. quippe omnes diliges, nec à quoquam te offensum arbitrabere.

Vetus dictum, *ut verax, nè suspicax*: hoc verbis novum, sententiâ priscum, Ut quietus, nè suspicax.

436 Neminem contemnere videaris, non vultu, non verbo, non facto aliquo.

437 Si inferior es, quis superiorum ferat se contemni abs te? sin major, irritas, & avertis minorem contemptu.

438 Intolerabilis est contemptus propterea quòd nemo videtur sibi tam vilis, ut contemptum mereatur.

439 Multi laborant, ut à contemptu se vindicent, sed plures ut de contemptu.

440 Nec quisquam tantus est, quem non aliquando fortuna indigere minimis cogat.

441 Præter hæc omnia, nullus est contemptibilis, quem Deus filium dignatur, nisi in hoc Dei judicium contemnas.

442 Et sæpe quem homines contemptu dignum putant, si perpe rscruta-

ſcrutarentur, veneratione & adoratione digniſſimum comperirent.

De Verbis.

443 LInguam dedit Deus hominibus, ut ſit inſtrumentum ſocietatis & communionis, ad quam natura hominem homini conciliat.

444 Hæc magnorum & bonorum & malorum eſt cauſa, prout utaris: ſcitè Jacobus Apoſtolus aſſimilavit eam *clavo navis*: fræni ſunt illi injiciendi: & cohibenda, nè vel aliis noceat, vel ſibi ipſi.

445 Nullum eſt peccati ut facilius inſtrumentum, ita nec crebrius.

446 Nemini convicium feceris, neminem execreris, nemini noceto, non modò in re, ſed nec famâ atque exiſtimatione.

447 In neminem petulantiùs aut procaciùs debaccheris, vel effuſiùs ac immoderatiùs invehare, etiam laceſſitus & læſus: magìs enim

te & apud Deum, & apud homines cordatos lædes, quàm illum ipſum cui maledicis.

448 Convitium convitio regerere, eſt lutum luto purgare.

449 Minitari, muliercularum eſt, nec probarum.

450 Nec ſis tam tener, ut verbulis tranſverbereris.

451 Nec facundiam exerceas caninam, nec diſerti laudem affectes, in alienam contumeliam, in quem infantem & mutum eſſe ſatiùs eſt.

452 Alios reprehendere nè ſis ſolicitus: hoc cura, nè in te ſit, quod alii poſſint meritò taxare.

453 Verùm reprehendens nè utare acerbitate, aut atrocitate ullâ verborum: fac ut objurgationis amarori aliquid admiſceatur dulce, quod plagam leniat, ſiquam facis.

454 Modò fructus pereat reprehenſionis dum rem ſtudes nimiùm mitigare: neu in aſſentationem prolabaris.

455 Aſſen-

455 Aſſentatio deforme vitium turpe illi, qui dicit: perniciosum ei, qui audit.

456 Nec putes rem ullam eſſe tantam, ut à recto & vero propter eam ſuſtineas deflectere. non hoc à te opes, non ullæ neceſſitudines, non preces, non minæ, non mortis metus & certum periculum extorqueant.

457 Sic tibi & autoritatem parabis, & fidem, ut oracula putentur eſſe, quæcunque dicas. aliter deſpicieris, & indignisſimus judicaberis, qui vel audiare.

458 Sermone utitor modeſto, civili, comi: non aſpero, non ruſticano, vel imperito, ſed nec accurato, aut affectato nimis. ne cùm loquendum ſit ut intelligamur, ſermoni tuo interprete ſit opus.

459 Nec contumelioſum uſurpes ſermonem, aut reprehenſorium, aut rigidum: ſed neque blandum, aut fractum, aut adulatorium.

460 Eſt quiddam mediocre, quod nec

nec suam dignitatem abjicit, nec alienam tollit.

461 Lascivia & spurcities à sermone extirpanda, ut à cibis venenum.

462 Nec celeritatem in loquendo nimiam suscipias, nec ut cogitationem prævertant verba: nec respondeas, antequam, qua de re agatur, plenè intellexeris: & quid ille cui respondes, dixerit, sensérique.

463 Rarissimum debet esse illud Ciceronis, *Quicquid in buccam:* & meritò soli Attico dictum, ac nescio an usquam admittendum, cum inter amicos cavendum sit, nè quid dicamus, quod amicitiam dirimat aut lædat.

464 Quàm turpe illud & periculosum, *Lingua quo vadis?*

465 Christus Dominus noster, sciens ex loquacitate plurima oriri mala, & illa inprimis quæ pugnant cum capite legis suæ, rixas, discordias, simultates.

466 Ad

466 Ad circumſpectionem loquendi interminatus eſt: *De omni verbo otioſo quod homines fuerint locuti, reddituros eos rationem in diſquiſitione illa mundi.*

467 Idcirco Pſalmiſta inquit: *Pone cuſtodiam ori meo, & oſtium circumſtantiæ labiis meis.*

468 Nè ſis in ſermone immodicus, ac nè mutus quidem, néve audiri velis ſolus: eſt enim in loquendo viciſſitudo: etiamſi cum in peritiſsimis agas, aut viliſsimis: ſed nec adeò rarus, aut tardus, ut ipſe te auſcultare exiſtimeris, ídque facere, quòd ſingula tua verba ſingulæ tibi rotæ videantur.

469 Inter prudentes præſtat audire, quàm loqui: ſed eſt locus ubi tacere tam eſt vitium, quàm loqui quando non oportet. Nulla voluptas eſt tanta, quæ comparari queat colloquio prudentis hominis ac diſerti.

470 Nè ſis nimius percontator: eſt enim moleſtum & odioſum. No-

nos

ris & illud Horatii, *Percontatorem fugito, nam garrulus idem est.*

471 In disserendo nè sis contentiosus, aut pertinax: si verum audias, hoc protinus silentio reverere, illiq; tanquam divinæ rei assurgito.

472 Sin non audias, nihilominus concede hoc vel amico, vel modestiæ tuæ: præsertim ubi nullum neque probi mores detrimentum accipiunt, neque pietas.

473 Supervacanea est contentio, si non adsit proficiendi spes.

474 Arrogantiam, aut jactantiam, aut superbiam & fastidiosam autoritatem non ferunt homines, nè in maximis quidem viris, & omnem laudem meritis.

475 Nè verbis quod scis ostentes, sed rebus te ostende scire.

476 Nec quicquid est jucundum tibi dicenti, idem credideris esse aliis audientibus.

477 Cave nè quid facias, quod securus non sis, nisi [illegible]letur: sed si fecisse contingat, nemini detexeris: quod

quod taceri vis, prior ipſe taceas: ſin detecturus es, vide etiam atque etiam cui Arcanum quid, aut cælandum, maximè amico, cùm committis, cave nè jocum admiſceas, nè ille jocum ut referat, occultum retegat.

478 Tibi verò arcanum creditum, accuratiùs & fideliùs cuſtodi, quàm depoſitam pecuniam.

479 Nihil erit in humana vita tutum, ſi tollatur ſecretorum fides.

480 Si quid promiſeris, præſtas etiamſi res ſit ardua inprimis, & difficilis, ſaltem ut obligatam alteri tuam fidem ſolvas.

481 Si quid tibi ſit promiſſum, nè exigas: acrior ſemper in te judex, quàm in alios.

482 Exiſtimare decet te, homines habere ſenſum, rationem judicium: nè ſperes te illis poſſe perſuadere, malefacta eſſe benefacta, aut contrá. Nec falli poſſe rebus ſimulatis, tectis, fucatis, adumbratis: quæ tandem produnt ſe, & fiunt

tantò fœdiores ac invisiores, quantò priùs occultiores fuerant.

483 Infestis enim animis accipimus eo, quibus sumus decepti.

484 Ideo consultiùs est omnia esse aperta, nuda, simplicia.

485 Nam etsi aliquando veritas initio odiosa sit, deinceps tamen nihil est amabilius aut gratius.

486 Laborat aliquando veritas, nunquam opprimitur.

487 Nec mendacii utilitas solida est, ac diuturna: nec veritatis damnum diu nocet.

488 A mendacio tanquam corruptela quadam abhorreto: nihil est enim humanæ conditioni abjectius, ut quod illam procul à Deo separat, diabolo similem ac mancipium facit.

489 Deinde seu tardè, seu celeriter mendacium deprehenditur, vertitúrq; mentienti in turpem ignominiam.

490 Quid despectius aut vilius mendace?

491 Si mendacem te norint, nemo credet tibi, etiamsi affirmes verissima.

492 Contrà si veracem, majorem habebit fidem nutus tuus, quàm aliorum sanctissimũ jusjurandum.

493 Si non vis loqui repugnantia, si vis inesse verbis tuis constantiam, nihil opus est memoriâ, aut arte aliâ, quàm ut dicas semper quod credis verum esse.

494 Verum vero consentiens, falsum nec vero, nec falso.

495 Sed si vis in opinione tua verum inesse, nè facilè credas nisi comperta vel magnam veri faciem præ se ferentia.

496 Neu sis suspicax: unde illud sapienter dictum: *Si vis esse verax, suspicax non eris.*

497 Miserum illum, qui id egit, unde extricare se non potest, nisi per mendacium.

498 Jurare nè consuescas. Sapiens enim ait: *Vir multùm jurans replebitur iniquitate, & non recedet à domo ejus plaga.*

499 Et Dominus in Evangelio suo vetat nos penitus jurare: tantùm affirmare, *Ità est:* aut negare, *Non est.*

500 Magna est Dei reverentia, non illum passim, aut facilè, testem adducere: non hoc debet, nisi ab invito & coacto fieri.

501 Qui facilè in seriis jurat, in jocis jurabit: qui in jocis, & in mendacio.

502 Siqui tibi credituri sunt; æque injurato credent, ut jurato: si non credituri, magis etiam jurejurando avertantur.

Quomodo hominibus utendum.

503 INter homines est aliquod faciendum discrimen. Sunt enim ex eis alii domestici, alii noti tantùm, alii ignoti.

504 Domesticos voco, consanguineos, affines, & quibuscum in eadem domo & familia degis.

505 Omnes sunt diligendi, etjam in ignotos talem te ostendes, ut

ut sentiant te in universum toti generi humano amicum esse : omnibúsque bene cupere.

505 Non tamen te eundem præstabis omnibus, ut lineam albam in albo saxo: alios adhibebis consiliis, aliis parebis, & obsequere, alios revereberis ac coles, aliis gratiam referes, siquod ab eis tuleris beneficium : & iis potissimum, quorum opera usus es utili tibi, aut diligenti, aut fideli.

507 In quo animus pro opere computandus est, non in multo pejore loco videatur esse qui conatus est, qui voluit prodesse, quàm qui profuit.

508 Operam si accepisti, nè sis minùs de reddendo & compensando solicitus, quàm si pecunias mutuas.

509 Nec putes minùs esse operam dedisse, duntaxat honestam, & à sincero profectam, quàm pecuniam : quin hoc majus, quo cuique corpus quàm externa charius debet esse. Nè expectes dum neces-

ſitates ad te ſuas familiaris deferat: tu illas odorare, & eis ultrò ſubvenias. Honeſtis precibus occurre:& antequam oreris exorare.

510 Parentes non amabis ſolùm, ſed ſecundùm Deum unicè venerabere: illorum juſſis tanquam divinis imperiis obtemperabis.

511 Perſuaſus id quod res habet, illos vicem tibi referre in terris Dei, nec te vel chariorem cuiquam eſſe, vel majori curæ.

512 His proximi ſunt præceptores, pædonomi, tutores, deniq; quibus commendata eſt morum tuorum cura, queis nihil eſt in homine pretioſius, aut præſtabilius.

513 Iſtos velut alteros parentes ama & reverere; his modeſtè, imò cum alacritate quadam pare, reputans quæcunque præcipiunt, non ad ſua illos referre cōmoda, ſed ad tua.

514 Quod cùm ita ſit, peſſimam tu illis gratiam redderes, ſi ubi ipſi commodis tuis intentiſsimi ſunt, tu eis odium aut contumaciam pro tali beneficio reponeres.

515

515 Crede te illi esse charum, à quo amicè reprehenderis.

516 Nec unquam reprehensionem obesse, vel inimici: nam si vera objicit, ostendit quod emendemus: sin falsa, quod vitemus: ità semper vel meliores reddit, vel cautiores.

517 Quos familiares tibi facturus es, explora priùs, quibus sint moribus, & quemadmodum se cum aliis amicis gesserint, nè te postea necessitudinis pœniteat.

518 Nè familiaris illi fias, cujus familiaritatem bonos vides aversari. Eos etiam vita, qui non te amabunt, sed tua: quales sunt parasiti, & quorum consuetudine ac tanquam affrictu vel pejor fies, vel labem aut periculum contrahes. Illos quoque, qui amicis felicioribus invident: tum qui jocorum studiosi, nihil pensi habent, in vitam & maximè arcana amicorum ludere, ac dicta dicere aut innatâ loquacitate reticenda cum primis effutiunt: sed

illos potiſſimùm, qui ob levem rixulam graviſſimas inimicitias cum chariſsimis ſuſcipiunt, acriúſque in eos ulciſcuntur, quos aliquando amarunt, quàm quos ſemper oderunt, barbaricâ quadam perſuaſione, minùs ferendam eſſe injuriam quæ fit ab amico, quam quæ ab inimico: in quo ſe oſtendunt, nunquam amaſſe: alioqui non putarent ſe tam citò læſos. Ejuſmodi præſtat inimicos, aut certè ignotos habere, quàm amicos.

519 Eſto in admittendis ad familiaritatem cunctantior, in retinendis ſemel admiſſis conſtantior.

520 Familiares elige, non placituros tantùm, ſed & profuturos: non eos qui omnia loquentur ad gratiam, ſed qui ad commodum: nec qui ſuaviter aſſentabuntur, ſed qui verè admonebunt.

521 Si conſueveris aſſentatoribus delectari, nunquam verum audies.

522 Ex beſtiis exitiabiles maxime

mè, inter feras invidia, inter mansuetas adulatio.

523 Quàm amandæ ſapientia & virtus, tam execranda aſſentatio, quæ impedit nè illuc perveniamus, dum ſuadet jam perveniſſe: tam diligenda recta admonitio, quæ illuc provehit, dum quantum ſuperſit, & quemadmodum conficiendum ſit, docet.

524 Si reprehendi fers ægrè, reprehendenda nè feceris.

525 Miſerum illum, qui admonitorem, cùm eget, non habet.

526 Malorum hominum conſuetudinem non ſecus atque ictos peſte devita: utrinque enim metuendum contagium.

527 Niſi talis ſis, qui confidas te poſſe illos meliores reddere.

528 Sed huic fiduciæ non eſt nimis fidendum, præſertim quoniam natura noſtra in malum fertur prona: ad virtutem autem acclivis eſt atque ardua ſemita.

529 Explora & ipſe qui ſis, quo loco,

loco, quâ conditione: nec putes rem ullam esse tantam, ob quam tibi plus quàm cæteris liceat.

530 Quo tibi plus concedente more licet, hoc minùs retrahente moderatione libeat.

531 In minores præbe te comem, in majores reverentem, in pares facilem ac tractabilem.

532 Sicut vitio sis semper durus, rigidus, inexorabilis.

533 A potentioribus contemni te iniquè accipias: potiúsq; id crede fortunæ vitio fieri, quàm hominis.

534 Si quid à minore proficiscatur, quod tibi parum placeat, cogita non id protinus contumeliam esse, sed libertatem.

535 Te etiam nimis esse delicatum, cui leves titillationes, grandes videantur esse plagæ.

536 Nec oportet existimes te solum esse hominem, reliquos pecudes, quibus nec mutire liceat: homo es, vive æquo cum reliquis hominibus jure.

537 Imò verò si sapientior es, si melior, hoc indulge, hoc concede magìs de jure tuo cæteris: tanquam imperitioribus, aut imbecilliori-bus: tibi verò minùs velis ignosci, cui tantum robur, sapientia & virtus attulere.

538 Si virtute non excellis, cur postulas videri aliis potior? si excellis, cur affectibus moderandis non plùs quàm vulgus præstas?

539 Injuriam accipere, quàm facere: decipi quàm decipere, satius & præstantius: quod nec humana ignoravit sapientia, ut Socrates, Plato, Aristoteles, Seneca.

540 Memineris humanæ imbecillitatis esse falli, errare: nè te graviter aliorum delicta offendant, præsertim adversum.

541 Ignoscere generosi pectoris: iram retinere, atrocis, sævi, degeneris, vilis: quod & natura in mutis animantibus ostendit.

542 Cúmque Deus nihil vel crebriùs faciat, vel libentiùs quàm igno-

ignoscere, quis est tam demens, qui negare possit illud esse pulcherrimum atq; excellentissimum, quo tam propè ad naturam illam accedimus summi & præpotentis Dei?

543 Eris in homines talis, qualem cupis Christum erga te.

544 Et est profectò æquum, ut eam tu des hominibus veniam, qua in eisdem delictis aut aliis non paulò levioribus ipse eges.

545 Nulla oratio præstantior, aut efficacior apud Deum illâ, quam edocti sumus ab ejus Filio Christo Domino: quæ idcirco *Dominica* nominatur.

546 At illam non potes vere ac puro animo dicere, nisi toto pectore homini condonaris, quicquid ipse condonari tibi à Deo petis.

547 Hac lege remittitur nobis ingens debitum, si nos exiguum remittamus.

548 Quicquid unquam homo in hominem peccavit minutissima pars est ejus, quod quivis hominum singulis

gulis

gulis momentis in Deum peccat: nimirum tantum, quanto major & excelsior est homine Deus.

549 Si cui es iratus, fac juxta monitum Apostoli, *Nè sol occidat super iram tuam.*

550 Concessurus cubitum, omnes ex animo rixas, iras, offensiones, cupiditates, solicitudines depone: ut composito & tranquillo animo placidissimæ te quieti tradas.

551 Cui semel ignoveris, cura ut ille sentiat bonâ fide id esse actum, ut nec ipse injuriarum memineris, & experiatur te amicum, si qua in re juvare aut commodare illi potes.

552 Affectus injuriâ, cave nè ultionem tuis manibus de quoquam sumas, nec eam ulli mortalium mandes: non est tibi jus in servum alienum: imò in conservum tuum. Domino tuo injuriam facis, si non illi cognitionem relinquis de conservo tuo.

553 Atqui Deus est omnium Do-

Dominus, universi sumus ejus servi: sit satis, te quæstum: ac nè queraris quidem: *Oculus Domini singula intuetur:* & juxta sacrum verbum, *Ipse novit & facientem injuriam, & patientem.*

554 Idcirco sic ipse omnibus edicit: *Mihi vindicta, & ego retribuam.*

555 Nam cùm in animo sit injuria, non in facto, solus Deus scit, qui fuerit animus, & quod ei debeatur supplicium.

556 Plerunque putamus eam esse injuriam, quæ non est: ut sunt nobis affectus nostri nimis chari, qui non sinunt nos singulariter examinare, sed ad judicandum transversos vi suâ rapiunt.

Quomodo se quisque gerit erga seipsum.

557 Convenit te non charum modò esse tibi ipsi, sed etjam venerabilem præbere, ut pudeat te tui ipsius aliquid facturi vel in-

ineptè, vel imprudenter, vel impudenter, fœdè, flagitiosè, sceleratè, nefariè, impiè.

558 Pluris facias judicium conscientiæ tuæ quàm voces omnes ingentis multitudinis, quæ imperita & stulta est, ignota temerè ut probat, sic & damnat.

559 Conscientia est, quæ turbata maximos affert animo cruciatus: tranquilla, maximam beatitudinē: cui nullæ opes, nulla possunt regna comparari.

560 Hoc est quod Dominus in Evangelio pollicetur suis, multo plura etiam in hac vita recepturos eos, quàm quæ pro se repudiarint.

561 Fama nec profutura malo, nec læsura bono.

562 Mortuus quid plus referet de fama, quàm pictura Apellis laudata? aut equus in Olympia victor? nè vivo quidem prodest, si eam ignorat: si novit, nihil adfert aliud, nisi ut sapiens contemnat, insipiens sibi magìs placeat.

563 Con-

563 Conſcientia verum & ſolidum & duraturum reddit teſtimonium, plurimum in illo Dei judicio valiturum, vitæque hujus magna eſt magiſtra. Et quemadmodum ſcitè ille dixit, *Murus aheneus*, quo & tuti agimus inter innumera vitæ pericula, & ſecuri: nec ullus eſt tantus terror, qui eum commoveat: eſt enim mente defixus Deo, illiq; fidit uni, ac ei ſe novit peculiari eſſe curæ, cui ſcit parere univerſa.

564 Turpe eſt aliis notum eſſe, ignotum ſibi.

565 Annon tibi ſufficit, te & tibi notum eſſe, & (quod maximum eſt) Deo?

566 Qui tamen nominis curam abjiciunt, ut audaciùs & ſecuriùs peccent, ii dupliciter ſunt mali, quòd nec homines reverentur, nec Deum.

567 Et in conſcientiam injurii ſunt, quam derident ac deludunt, tanquam ob id ſpreverint famam, ut ſe conſcientiæ ſuæ liberius vendicarent:

carent: quæ hac de causa effusius delinquit, quòd jam nullo metu coercetur.

568 Hoc est amare se, conari, laborare, magnis precibus à Deo petere ac contendere, ut excellentissima nostri pars ornata atque exculta sit veris germanisque ornamentis, nempe religione.

569 Non is amat se, qui opes, qui honores amat, qui voluptates, denique quæcunque sive extrinsecus sunt, sive in corpore: cùm potissima hominis pars sit mens.

570 Nec amat se, qui ignoratione sui seipsum fallit, vel falli se ab aliis patitur: interdum gaudet, cùm ea sibi persuadet inesse bona, quæ nulla insunt.

571 Hìc non est in homine amor sui, cùm ipse sit animus: sed amor corporis inconsultus, cæcus, ferus, perniciosus, sibi & aliis.

572 Quem non injuriâ caput esse ac originem malorum omnium Socrates pronunciavit: quippe tollit

charitatem mutuam, unde in genere humano mala omnia nascuntur.

573 Nimirum qui se hoc modo amat, is nec alium amat, nec ab alio amatur.

574 Superbus mitibus, discors superbis multò etiam magis.

575 Servator noster brevi declarat documento, quid sit amare se, quid odisse: Qui odit, inquit, animam suam, nihil illi in rebus istis fortuitis, aut perituris indulgendo, is verè amat eam, & salvam cupit: qui verò amat indulgendo, is odit, is vult perditam.

576 Laborem pro æterno & cœlesti præmio, quis nisi amens refugiat? cùm nec caduca hæc & fragilia citra laborem acquirantur.

577 Hæc est lex eorum quibus pater est Adam, ut laborent: hæc eorum execratio, quibus mater Eva, ut affligantur.

578 Quanto præstat adniti ut maxima merces operâ nostrâ quæratur: quàm exigua, vilis, & evani-

da atque hinc ſempiternus cruciatus & mœror ?

579 Quid quod facilius & tutius & ſecurius, ac proinde jucundius leviúſque eſt, bene agere : cùm peccatum timoris & ſolicitudinis ſit plenum ?

580 Peccatum hominis mors : ut jugulare ſeipſum videatur, quiſquis peccat: abducit enim ſe à Deo, vita noſtra : & à quiete conſcientiæ ſuæ: qua nihil eſt beatius.

581 Peccati ſordes ablues lacrymis, pœnitentiâ, & invocatione divinæ clementiæ, multùm huic confiſus.

582 Occaſio omnis peccandi, & cauſa, intentiſsimâ curâ vitanda eſt. Sapiens ait : *Qui amat periculum, peribit in eo.*

583 Et imminet ſemper occaſioni ſuæ diabolus, per quem nunquam nobis licet ſecuris agere.

584 Semper eſt cum eo belligerandum, ut verè Job dixerit : *Militia eſt vita hominis ſuper terram.*

585 Et cùm ſit hoſtis tam potens, robuſtus, vafer, tam callidus, veteranus, exercitatus, tot vires habeat, tot ſtratagemata: nullâ ratione, aut arte, aut vi noſtrâ propriâ poſſemus pares illi, nedum ſuperiores è conflictu excedere: idcirco diffiſi noſtris copiis, ad Deum accurrendum eſt, ad opem implorandam.

586 Hac causâ Dominus ac magiſter noſter ſuis illud ſubinde præcipit, orent, & religioſis affectibus à patre omnium petant, nè in tentationem ducantur, hoc eſt in prælium quo manus cum diabolo conferant.

587 Et in oratione, quam ipſe nos docuit, illa eſt corona: Et nè nos inducas in tentationem, ſed libera nos à pravo illo inſidiatore.

588 Sic ergò agamus ſemper, tanquam in acie armati: vigilantes, accincti, intenti, occaſionibus noſtris non indormientes: & cùm tanta ſit vitæ fugacitas, in tanta incerti-

titu-

titudine, ut nè craſtinum quidem poſsit ſibi quiſquam polliceri, ſtultum eſt & periculoſiſsimum, ſi ſpes noſtras in longum tendamus, differamúſq; nos adornare futuro itineri, quo ſingulis momentis vocamur, inſcii, quando (velimus nolimus) in illud pertrahemur. Quam ob rem paremus nobis theſaurum ad futuram vitam, cui aliquid quotidie accreſcat, quo inſtructi & confiſi, nunquam per ſegnitiem aut ſocordiam inopinantes opprimamur, aut diſcedamus mœſti, ſed parati abire, & vitæ hujus pleni, agentes præ nobis magnam & optimam ſpem vitæ, innocenter ſanctéque tranſactæ per fidem Filii Dei & pietatem, quam nos edocuit, quo munere nullum potuit homini à Deo majus aut pulchrius dari: quo Deum noſcimus, & quantùm effici à mortali poteſt, æmulamur, ſequimur, conſequimur.

589 Sine hoc quid eſt homo aliud, quàm immortale pecus?

 590 Ut

590 Ut unus dies humanæ vitæ præferendus est longissimæ ætati corvi, aut cervi: ità dies unus ex religione actus, hoc est, divinæ vitæ, toti æternitati sine religione anteponendus.

591 *Hæc est vita æterna*, inquit Christus Dominus, *ut agnoscamus Patrem & quem ille misit* JESUM CHRISTUM.

592 Hic est cursus absolutæ sapientiæ, cujus primus gradus est nosse se, postremus nosse DEUM.

Regi seculorum Immortali & Invisibili, soli

DEO

Honor & Gloria.

AMEN.

Lege & Elige.